

ارزیابی اقتصادی - اجتماعی سد شاه قاسم یاسوج

رسول مالکی^۱، فرشاد رستم اصل^{۲*} و لیلا رحمانی دهنوی^۳

۱- دانشجوی دکترای توسعه کشاورزی دانشگاه یاسوج و مدرس دانشگاه

۲ و ۳- دانشجویان کارشناسی مرتع و آبخیزداری دانشگاه یاسوج

* آدرس پست الکترونیکی مؤلف مسؤول: farshad9rostmasl69@gmail.com

چکیده

ایجاد سد، در گذشته، بیشتر با اهداف تأمین آب آشامیدنی و آبیاری مزارع بوده ولی امروزه برای تولید برق، جذب گردشگر و اهداف دیگر، توسعه یافته است. ایران، یکی از کشورهای پیشرو در سدسازی است که پس از انقلاب، به توان سدسازی قابل توجهی دست یافته و بیش از ۶۰۰ سد در کشور به بهره‌برداری رسیده است. استان کهگیلویه و بویراحمد با مرکزیت یاسوج، یکی از استان‌های پربارش ایران محسوب می‌شود. در مجموع ۲۴ سد در این استان وجود دارد که تنها ۲ سد شاه قاسم یاسوج و کوثر گچساران، به بهره‌برداری رسیده‌اند. سد شاه قاسم، به عنوان اولین سد استان، با هزینه‌ای حدود ۶۰۰ میلیون تا یک میلیارد تومان در سال ۱۳۷۵ به بهره‌برداری رسیده است. از جمله اهداف این سد، تأمین آب زراعی مطمئن جهت اراضی دشت سروک در مجاورت یاسوج، فراهم شدن امکانات رفاهی و تفریحی در منطقه، بهبود شرایط زیست‌محیطی و غیره، بوده است. برای تحقیق حاضر از نظر ۲۰ کارشناس شرکت آب منطقه‌ای استان کهگیلویه و بویراحمد بهره‌برده شد. نتایج نشان داد که سد شاه قاسم یاسوج به اهداف اقتصادی و اجتماعی خود، نرسیده است. میانگین ۲/۱۶ از ۵ برای ارزیابی اقتصادی، ۲/۹۲ از ۵ برای ارزیابی اجتماعی و ۲/۴۵ از ۵ برای ارزیابی کلی، نشان می‌دهد که اثربخشی این سد کمتر از متوسط بوده است. بدین ترتیب، ساخت سد شاه قاسم یاسوج، نه تنها، نقش چندان مثبتی در پیشرفت و توسعه اقتصادی و اجتماعی منطقه نداشته، بلکه نقش منفی در تخریب محیط‌زیست منطقه و هدر رفتن بخش عظیمی از بودجه استان داشته است.

کلمات کلیدی: ارزیابی اقتصادی، ارزیابی اجتماعی، سد شاه قاسم، استان کهگیلویه و بویراحمد.

مقدمه

اهمیت آب برای همگان مشخص است. داریوش، پادشاه هخامنشی، در دعای خود برای ملت ایران می‌گوید: «خداوند! ملت من را از سه چیز محفوظ دار: دروغ، دشمن و خشکسالی». بشر اولیه برای تأمین نیاز خود به آب، شروع به کندن چاه کرد، خانه‌ها و کم‌کم شهرها را در کنار رودخانه‌ها بنا کرده و برای نگهداری و ذخیره آب، سد ساخت. در گذشته ایجاد سد، بیشتر با اهداف تأمین آب آشامیدنی و آبیاری مزارع کشاورزی بوده ولی امروزه به دلیل نیاز به انرژی برق آبی و اهداف دیگر، توسعه بیشتری یافته است. برآورد میزان ۲۰ میلیارد مترمکعب برداشت از آب‌های شیرین جهان، خود دلیلی بر اهمیت سدسازی در دنیای امروز می‌باشد. یکی دیگر از اهداف مهم سدسازی بهبود و توسعه شبکه آبیاری و کشاورزی زمین‌های پایین دست است. در کشورهایمانند ایران که پراکندگی زمانی و مکانی بارندگی‌ها نامناسب است و ریزش‌های جوی در فصولی صورت می‌گیرد که شاید نیاز کمتری به آب باشد و یا قسمت اعظم نزولات در برخی مناطق متمرکز است،

تنها راه چاره و مقابله با این مسأله ایجاد مخازن است و این امر به خصوص در مناطقی که متکی به کشاورزی هستند، اجتناب ناپذیر است (بی نا، ۱۳۸۴).

اهمیت سد و سدسازی بر کسی پوشیده نیست. طی هزاران سال مردمان سرزمین‌های مختلف به منظور مهار آب‌ها و تأمین آب آشامیدنی، آبیاری و اخیراً آب مورد نیاز صنایع به احداث سد پرداخته‌اند. طی دهه ۱۹۵۰ میلادی، همزمان با گسترش جمعیت و رشد فعالیت‌های اقتصادی، سدها به عنوان ابزاری مناسب برای پاسخ‌گویی به نیازهای آبی و تأمین انرژی مورد توجه قرار گرفته و از آن پس، لاقلاً ۴۵۰۰۰ سد بزرگ در کشورهای مختلف احداث شده است. هم‌اکنون تقریباً نیمی از رودخانه‌های جهان حداقل دارای یک سد بزرگ هستند. با استفاده از علم سدسازی، کشورها توانسته‌اند آب رودخانه‌ها و سیلاب‌ها را به کنترل خویش در آورده و با ذخیره و مهار کردن آب در پشت سدها و استفاده بهینه از آن، باعث رونق در اقتصاد کشور و زندگی مردم شوند. سدها، به طور مستقیم و غیرمستقیم، در زمینه‌های مختلفی مانند مهار کردن سیلاب‌ها و طغیان‌های آبی، تأمین آب برای بخش‌های کشاورزی، صنعت و شرب مردم، تولید برق، پرورش و تکثیر آبزیان، ایجاد بستری برای ورزش‌های آبی، جذب گردشگر و غیره، حایز اهمیت هستند.

کشور ایران نیز یکی از کشورهای پیشروی جهان در امر سدسازی است. ایران که در دوران پیش از انقلاب، تعداد سدهای محدودی داشت (کمتر از ۳۰ سد)، در دوران پس از انقلاب، به ظرفیت و توان سدسازی قابل توجهی دست یافت و در این مدت، سدها سد در اقصی نقاط کشور ساخته شد و به بهره‌برداری رسید (بیشتر از ۶۰۰ سد). جدول ۱، آمار تعداد سدهای ایران را بر اساس وضعیت سد نشان می‌دهد.

جدول ۱- آمار تعداد سدهای کشور ایران در مراحل مختلف (شرکت مدیریت منابع آب ایران، ۱۳۹۴)

مرحله	مطالعاتی	اجرایی	بهره‌برداری	مجموع
تعداد	۵۳۷	۱۴۶	۶۴۷	۱۳۳۰

استان کهگیلویه و بویراحمد، یکی از استان‌های پر بارش ایران محسوب می‌شود که با حدود ۵۴۰ میلی‌متر متوسط بارندگی سالیانه، چهارمین استان از این حیث، بعد از استان‌های گیلان، مازندران و چهارمحال و بختیاری می‌باشد (سازمان هواشناسی ایران، ۱۳۹۳). همچنین، شهر یاسوج، مرکز این استان با حدود ۸۶۵ میلی‌متر متوسط بارندگی سالیانه، دومین مرکز استان از این حیث، بعد از شهر رشت است (سازمان هواشناسی ایران، ۱۳۹۱). آمار تعداد سدهای استان کهگیلویه و بویراحمد نشان می‌دهد که در مجموع ۲۴ سد در این استان وجود دارد که البته بیشتر آنها در مرحله مطالعاتی قرار دارند. جدول ۲، آمار تعداد سدهای استان کهگیلویه و بویراحمد را بر اساس وضعیت سد نشان می‌دهد.

جدول ۲- آمار تعداد سدهای استان کهگیلویه و بویراحمد در مراحل مختلف

(شرکت مدیریت منابع آب ایران، ۱۳۹۴)

مرحله	مطالعاتی	اجرایی	بهره‌برداری	مجموع
تعداد	۱۹	۳	۲	۲۴

سد شاه قاسم یاسوج و سد کوثر (تنگ دوک) گچساران، ۲ سد استان کهگیلویه و بویراحمد هستند که در سالیان پس از انقلاب ساخته شده و به بهره‌برداری رسیده‌اند. در این میان، سد شاه قاسم یاسوج، اولین سد استان است که در سال ۱۳۷۵ به بهره‌برداری رسیده است. ساخت این سد از سال ۱۳۷۳ شروع و بیش از ۲ سال به طول انجامیده است و هزینه آن،

حدوداً ۶۰۰ میلیون تا یک میلیارد تومان در آن سال‌ها برآورد شده است. از جمله اهداف این سد، تأمین آب زراعی مطمئن جهت بخش عمده اراضی دشت سروک در مجاورت شهر یاسوج، فراهم شدن امکانات رفاهی و تفریحی در منطقه، بهبود شرایط زیست‌محیطی و غیره، بوده است.

با توجه به این که امروزه، نحوه احداث و پیامدهای اقتصادی - اجتماعی سدها به صورت مسأله‌ای جهانی در آمده و در محافل بین‌المللی مطرح شده است، اثربخشی سدها بر جوامع و آبادی‌های مجاور، نحوه معیشت مردمان و ساکنان حوزه‌های پیرامونی و نیز اکوسیستم‌ها از جمله مسائلی به شمار می‌روند که مطالعه آنها، اهمیت بسیار زیادی پیدا کرده است. تحقیق حاضر، به دنبال بررسی و ارزیابی اقتصادی - اجتماعی سد شاه قاسم یاسوج به عنوان اولین سد و یکی از ۲ سد بهره‌برداری شده استان کهگیلویه و بویراحمد بوده است.

مواد و روش‌ها

نوع تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر جمع‌آوری داده‌ها، پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق، ۲۰ نفر از کارشناسان شرکت آب منطقه‌ای استان کهگیلویه و بویراحمد بودند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته بود که برگرفته از پرسشنامه اسمعی و عبدالمهی (۱۳۸۹) همراه تغییراتی متناسب با منطقه مورد مطالعه می‌باشد. به طور کلی، پرسشنامه مذکور، شامل سه بخش عمده می‌شود. بخش اول، سؤالاتی درباره ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخ‌دهندگان را در بر می‌گرفت، بخش دوم، شامل ۱۶ گویه برای ارزیابی اثربخشی اقتصادی سد و بخش سوم، شامل ۱۰ گویه برای ارزیابی اثربخشی اجتماعی سد می‌شد که پاسخ‌دهندگان با استفاده از طیف لیکرت پنج قسمتی (از خیلی کم تا خیلی زیاد) نظر خود را مشخص می‌کردند. روایی صوری پرسشنامه به تأیید کارشناسان و متخصصان امر رسید؛ همچنین برای تعیین پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که این ضریب برای بعد اقتصادی، ۰/۸۸ و برای بعد اجتماعی، ۰/۷۹ به دست آمد.

منطقه مورد مطالعه، شامل سد شاه قاسم در جنوب یاسوج و حوزه پیرامونی آن شامل ۱۸۰۰ هکتار از اراضی دشت سروک، می‌باشد. سد شاه قاسم در حدود ۱۵ کیلومتری جنوب شهر یاسوج و در موقعیت جغرافیایی ۳۰ درجه و ۵۷ دقیقه عرض شمالی و ۵۱ درجه و ۵۶ دقیقه طول شرقی قرار دارد. کیفیت بسیار خوب آب چشمه‌های شاه قاسم و مسیل فصلی پریکدون، نزدیکی محل تأمین و ذخیره آب در محل مصرف، امکان انتقال آب ذخیره شده به شکل ثقلی، از ویژگی‌های مهم این طرح بوده که دستیابی به اهداف آن را امکان‌پذیر می‌نماید. به منظور افزایش ضریب اطمینان در امر تأمین آب در سال‌های کم بارش، انتقال بخشی از حوزه آبریز پریکدون در مجاورت حوزه آبریز شاه قاسم به دریاچه این سد نیز مدنظر قرار گرفته است. وسعت حوزه آبریز تنگه شاه قاسم ۱۱/۵ کیلومترمربع و وسعت حوزه آبریز پریکدون در محل آبریز ۵۲ کیلومترمربع بوده و متوسط آبدهی سالانه هر دو حوزه جمعاً برابر ۲۶/۵ میلیون مترمکعب برآورد شده است. علاوه بر سد اصلی، با افزایش ارتفاع سد اصلی و افزایش حجم ذخیره، احداث سدی فرعی (بازوی خاکی سمت چپ) بر روی زینچه ساحل چپ به ناگزیر مدنظر قرار گرفت. بدین ترتیب، مؤلفه‌های اساسی سد مذکور، شامل سد اصلی، سد فرعی (بازوی خاکی ساحل چپ)، سیستم آبریزی، تخلیه تحتانی و سیستم طغیان‌گیر است. این سد از نوع خاکی با هسته ضخیم می‌باشد که جهت توسعه ۱۲۰۰ هکتار و بهبود ۶۰۰ هکتار از اراضی دشت سروک در ارتفاع ۱۸۶۰ متری از سطح دریا ساخته شده است. جدول ۳، مشخصات سد شاه قاسم یاسوج را به طور کلی نشان می‌دهد.

یازدهمین همایش ملی علوم و مهندسی آبخیزداری ایران توسعه مشارکتی در مدیریت حوزه‌های آبخیز

11th National Conference on Watershed Management Sciences
and Engineering of Iran
Participatory Development in Watershed Management

۳۱ فروردین لغایت ۲ اردیبهشت ۱۳۹۵
April 19-21, 2016

جدول ۳- مشخصات سد شاه قاسم یاسوج (شرکت مدیریت منابع آب ایران، ۱۳۹۴)

نوع سد	خاکی
طول تاج	۲۲۰ متر
ارتفاع از پی	۴۷/۲۰ متر
ارتفاع از بستر	۳۶/۵۰ متر
حجم بدنه سد	۰/۵۹ میلیون مترمکعب
حجم مخزن نرمال	۹/۲۰ میلیون مترمکعب
حجم مفید	۸/۶۰ میلیون مترمکعب

نتایج و بحث

نتایج و یافته‌ها در دو بخش آمار توصیفی و آمار تحلیلی ارائه می‌شود. نتایج توصیفی شامل یافته‌های بخش اول پرسشنامه (ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخ‌دهندگان) و نتایج تحلیلی شامل یافته‌های بخش دوم و سوم پرسشنامه (ارزیابی اقتصادی، اجتماعی و کلی پاسخ‌دهندگان) و بررسی رابطه همبستگی بین ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخ‌دهندگان با ارزیابی آنان از اثربخشی سد شاه قاسم یاسوج می‌باشد.

مطالعه آمار توصیفی نشان می‌دهد که اکثریت کارشناسان شرکت آب منطقه‌ای استان کهگیلویه و بویراحمد، مرد (۸۵ درصد) و بومی منطقه (۷۵ درصد) هستند. همچنین بیشتر آنها، دارای سطح تحصیلات کارشناسی (۶۰ درصد) می‌باشند و رشته تحصیلی‌شان، رشته‌های فنی - مهندسی و علوم تجربی (هر کدام ۳۵ درصد) است. سایر موارد مربوط به آمار توصیفی در جدول ۴ آمده است. بر اساس این جدول، میانگین سن پاسخ‌دهندگان ۳۴/۴۰ می‌باشد. آنها دارای سابقه خدمت نزدیک ۱۲ سال هستند که نزدیک به ۸ سال آن در آب منطقه‌ای استان کهگیلویه و بویراحمد بوده است. همچنین میانگین سابقه مدیریت پاسخ‌دهندگان ۲/۳۵ سال می‌باشد.

جدول ۴- آمار توصیفی مربوط به برخی ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای کارشناسان شرکت آب منطقه‌ای استان

کهگیلویه و بویراحمد

متغیر	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
سن	۲۲	۵۰	۳۴/۴۰	۸/۸۴
سابقه خدمت	۱	۳۰	۱۱/۹۵	۹/۶۳
سابقه خدمت در آب منطقه‌ای	۱	۲۷	۷/۷۵	۸/۲۵
سابقه مدیریت	۰	۲۵	۲/۳۵	۵/۹۱

همچنین بررسی آمار تحلیلی نشان می‌دهد که از نظر کارشناسان شرکت آب منطقه‌ای استان کهگیلویه و بویراحمد، سد شاه قاسم یاسوج به اهداف اقتصادی و اهداف اجتماعی خود، نرسیده است. برای ارزیابی اقتصادی، میانگین ۲/۱۶ از ۵ نشان می‌دهد که سد شاه قاسم، حتی به نیمی از اثربخشی اقتصادی خود نیز نایل نگشته است. انحراف معیار کم این ارزیابی هم

نشان‌دهنده این است که نظر کارشناسان آب منطقه‌ای شبیه به هم است و در این مورد تقریباً متفق‌القولند. حداقل ۱ که بیانگر اثربخشی خیلی کم برای تمامی گویه‌های ارزیابی اقتصادی می‌باشد، در این ارزیابی ثبت شده است. برای ارزیابی اجتماعی، میانگین ۲/۹۲ از ۵ نیز نشان می‌دهد که گر چه سد از لحاظ اثربخشی اجتماعی وضعیتی بهتر از اثربخشی اقتصادی داشته است ولی در این مورد هم به نیمی از اثربخشی خود نرسیده است. جدول ۵، ارزیابی اقتصادی - اجتماعی سد شاه قاسم را از نظر جامعه آماری تحقیق نشان می‌دهد.

جدول ۵- ارزیابی اقتصادی - اجتماعی سد شاه قاسم یاسوج از نظر کارشناسان شرکت آب منطقه‌ای استان

کهگیلویه و بویراحمد

انحراف معیار	میانگین*	حداکثر	حداقل	بعد ارزیابی
۰/۶۷	۲/۱۶	۳/۶۹	۱	اقتصادی
۰/۷۸	۲/۹۲	۴/۸۰	۱/۷۰	اجتماعی
۰/۶۴	۲/۴۵	۳/۸۱	۱/۴۲	کلی

* دامنه از ۱ تا ۵

ارزیابی کلی سد شاه قاسم که از مجموع ۱۶ گویه برای ارزیابی اقتصادی و ۱۰ گویه برای ارزیابی اجتماعی به دست می‌آید، نشانگر میانگین ۲/۴۵ با انحراف معیار ۰/۶۴ است که به خوبی بیانگر اثربخشی کمتر از متوسط برای این سد می‌باشد. این ارزیابی با حداقل ۱/۴۲ و حداکثر ۳/۸۱ ثبت شده است که نشان می‌دهد در بهترین حالت هم به اثربخشی زیاد نرسیده است.

در مورد همبستگی بین ارزیابی کارشناسان شرکت آب منطقه‌ای استان کهگیلویه و بویراحمد و ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای آنان، از ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شد؛ بدین صورت که برای بررسی همبستگی ارزیابی پاسخ‌دهندگان با متغیرهای کمی (سن، سابقه خدمت، سابقه خدمت در آب منطقه‌ای، سابقه مدیریت و میزان تحصیلات (تعداد سال‌های تحصیل))، از ضریب همبستگی پیرسون و برای بررسی همبستگی ارزیابی پاسخ‌دهندگان با متغیرهای کیفی (جنسیت، بومی منطقه بودن و رشته تحصیلی)، از ضریب همبستگی اسپیرمن بهره برده شد. جدول ۶، نتایج این بررسی را نشان می‌دهد که بر اساس آن، هیچ کدام از همبستگی‌ها معنی‌دار نشده‌اند.

جدول ۶- همبستگی ارزیابی کارشناسان شرکت آب منطقه‌ای استان کهگیلویه و بویراحمد با ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای آنان

سن	جنسیت	سابقه خدمت	سابقه		میزان تحصیلات	رشته تحصیلی
			خدمت در آب منطقه‌ای	بومی منطقه		
۰/۰۹۶	۰/۲۰۷	۰/۰۹۹	۰/۰۵۳	۰/۲۷۱	۰/۱۱۶	همبستگی ارزیابی
۰/۶۸۶	۰/۳۸۱	۰/۶۷۸	۰/۸۲۳	۰/۲۴۷	۰/۶۲۸	معنی‌داری اقتصادی
۰/۳۶۳	-۰/۱۱۰	۰/۲۴۶	۰/۳۳۳	۰/۴۱۳	۰/۱۷۸	همبستگی ارزیابی
۰/۱۱۶	۰/۶۴۴	۰/۲۹۵	۰/۱۵۱	۰/۰۷۰	۰/۴۵۲	معنی‌داری اجتماعی
۰/۲۳۰	۰/۱۲۲	۰/۱۷۷	۰/۱۸۹	۰/۴۲۱	۰/۱۵۷	همبستگی ارزیابی
۰/۳۲۹	۰/۶۱۰	۰/۴۵۴	۰/۴۲۵	۰/۰۶۵	۰/۵۱۰	معنی‌داری کلی

بر اساس این جدول، نتایج ارزیابی کارشناسان شرکت آب منطقه‌ای استان کهگیلویه و بویراحمد با هیچ یک از ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای مورد مطالعه همبستگی نداشته است؛ به عبارت دیگر پاسخ‌دهندگان با هر سن، جنسیت، سابقه خدمت، سابقه خدمت در شرکت آب منطقه‌ای استان، بومی یا غیربومی بودن، سابقه مدیریت، میزان تحصیلات و رشته تحصیلی، به این مسأله اذعان داشتند که سد شاه قاسم یاسوج، به اهداف تعیین شده خود نایل نشده است.

نتیجه‌گیری

در کشورهایمانند ایران که پراکندگی زمانی و مکانی بارندگی‌ها نامناسب است و ریزش‌های جوی در فصولی صورت می‌گیرد که شاید نیاز کمتری به آب باشد و یا قسمت اعظم نزولات در برخی مناطق متمرکز است، تنها راه چاره و مقابله با این مسأله ایجاد مخازن است و این امر به خصوص در مناطقی که متکی به کشاورزی هستند، اجتناب ناپذیر است. با استفاده از علم سدسازی، کشورها توانسته‌اند آب رودخانه‌ها و سیلاب‌ها را به کنترل خویش در آورده و با ذخیره و مهار کردن آب در پشت سدها و استفاده بهینه از آن، باعث رونق در اقتصاد کشور و زندگی مردم شوند. سدها، به طور مستقیم و غیرمستقیم، در زمینه‌های مختلفی مانند مهار کردن سیلاب‌ها و طغیان‌های آبی، تأمین آب برای بخش‌های کشاورزی، صنعت و شرب مردم، تولید برق، پرورش و تکثیر آبزیان، ایجاد بستری برای ورزش‌های آبی، جذب گردشگر و غیره، حایز اهمیت هستند.

کشور ایران نیز یکی از کشورهای پیشروی جهان در امر سدسازی است. ایران که در دوران پیش از انقلاب، تعداد کمتر از ۳۰ سد داشت، در دوران پس از انقلاب، به ظرفیت و توان سدسازی قابل توجهی دست یافت و در این مدت، بیشتر از ۶۰۰ سد در اقصی نقاط کشور ساخته شد و به بهره‌برداری رسید.

استان کهگیلویه و بویراحمد، یکی از استان‌های پر بارش ایران محسوب می‌شود که با حدود ۵۴۰ میلی‌متر متوسط بارندگی سالیانه، چهارمین استان از این حیث، بعد از استان‌های گیلان، مازندران و چهارمحال و بختیاری می‌باشد. همچنین، شهر یاسوج، مرکز این استان با حدود ۸۶۵ میلی‌متر متوسط بارندگی سالیانه، دومین مرکز استان از این حیث، بعد از شهر رشت است. سد شاه قاسم یاسوج و سد کوثر (تنگ دوک) گچساران، ۲ سد استان کهگیلویه و بویراحمد هستند که در سالیان

پس از انقلاب ساخته شده و به بهره‌برداری رسیده‌اند. در این میان، سد شاه قاسم یاسوج، اولین سد استان است که در سال ۱۳۷۵ به بهره‌برداری رسیده است. این سد در حدود ۱۵ کیلومتری جنوب شهر یاسوج قرار دارد و ساخت آن از سال ۱۳۷۳ شروع و بیش از ۲ سال به طول انجامیده است. از جمله اهداف این سد، تأمین آب زراعی مطمئن جهت بخش عمده اراضی دشت سروک در مجاورت شهر یاسوج، فراهم شدن امکانات رفاهی و تفریحی در منطقه، بهبود شرایط زیست‌محیطی و غیره، بوده است.

تحقیق حاضر که به لحاظ هدف، یک تحقیق کاربردی و به لحاظ جمع‌آوری داده‌ها، یک پیمایش محسوب می‌شود، از نظر کارشناس شرکت آب منطقه‌ای استان کهگیلویه و بویراحمد بهره برده است. به طور کلی، برای ارزیابی اثربخشی اقتصادی، اجتماعی و کلی سد شاه قاسم یاسوج، از ۲۶ گویه استفاده شد که پاسخ‌دهندگان با استفاده از طیف لیکرت پنج قسمتی (از خیلی کم تا خیلی زیاد) نظر خود را مشخص کردند. نتایج این تحقیق نشان داد که سد شاه قاسم یاسوج به اهداف اقتصادی و اهداف اجتماعی خود، نرسیده است. برای ارزیابی اقتصادی، میانگین ۲/۱۶ از ۵ نشان می‌دهد که سد شاه قاسم، حتی به نیمی از اثربخشی اقتصادی خود نیز نایل نگشته است. حداقل ۱ که بیانگر اثربخشی خیلی کم برای تمامی گویه‌های ارزیابی اقتصادی می‌باشد، در این ارزیابی ثبت شده است. برای ارزیابی اجتماعی، میانگین ۲/۹۲ از ۵ نیز نشان می‌دهد که گر چه سد از لحاظ اثربخشی اجتماعی وضعیتی بهتر از اثربخشی اقتصادی داشته است ولی در این مورد هم به نیمی از اثربخشی خود نرسیده است. ارزیابی کلی سد شاه قاسم نیز نشانگر میانگین ۲/۴۵ با انحراف معیار ۰/۶۴ است که به خوبی بیانگر اثربخشی کمتر از متوسط برای این سد می‌باشد. این ارزیابی با حداقل ۱/۴۲ و حداکثر ۳/۸۱ ثبت شده است که نشان می‌دهد در بهترین حالت هم به اثربخشی زیاد نرسیده است. همچنین، نتایج ارزیابی کارشناسان شرکت آب منطقه‌ای استان کهگیلویه و بویراحمد با هیچ یک از ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای مورد مطالعه همبستگی نداشته است؛ به عبارت دیگر پاسخ‌دهندگان با هر سن، جنسیت، سابقه خدمت، سابقه خدمت در شرکت آب منطقه‌ای استان، بومی یا غیربومی بودن، سابقه مدیریت، میزان تحصیلات و رشته تحصیلی، به این مسأله اذعان داشتند که سد شاه قاسم یاسوج، به اهداف تعیین شده خود نایل نشده است.

بدین ترتیب، نظر کارشناسان شرکت آب منطقه‌ای استان کهگیلویه و بویراحمد مؤید این مطلب است که ساخت سد شاه قاسم یاسوج، نه تنها، نقش چندان مثبتی در پیشرفت و توسعه اقتصادی و اجتماعی منطقه نداشته، بلکه نقش منفی در تخریب محیط‌زیست منطقه و هدر رفتن بخش عظیمی از بودجه استان داشته است.

منابع

- اسمعیلی، اباذر و عبدالهیی، خدایار. (۱۳۸۹). آبخیزداری و حفاظت خاک. انتشارات محقق اردبیلی. بی نا. (۱۳۸۴). اهمیت سدسازی در دنیای امروز. روزنامه دنیای اقتصاد ۱۳۸۴/۱۰/۵
- سازمان هواشناسی ایران. (۱۳۹۱). آمار ۱۸۱ ایستگاه سینوپتیک کشور تا پایان سال ۲۰۰۵ میلادی. www.irimo.ir
- سازمان هواشناسی ایران. (۱۳۹۳). آمار دراز مدت بارندگی استان‌های کشور. www.irimo.ir
- شرکت مدیریت منابع آب کشور. (۱۳۹۴). مشخصات سدهای ایران: آمار و نمودار سدها. شرکت مدیریت منابع آب کشور، معاونت طرح و توسعه: <http://daminfo.wrm.ir/fa/dam/stats>